

визначення сутності витрат. Також автором узагальнено існуючі розбіжності між поняттями «затрати» та «витрати».

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бланк И.А. Управление прибылью. – К.: Ника – центр, 1998. – 544 с.
2. Грещак М. Г. Управління витратами: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / М. Г. Грещак, О. С. Коцюба. — К.: КНЕУ, 2002. – 131 с.
3. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник / Укл. А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – К.: Знання, 2007. – 1072 с.
4. Комплексный экономический анализ хозяйственной деятельности: Учебное пособие / А.И.Алексеева, Ю.В.Васильев, А.В., Малеева, Л.И.Ушвицкий. - М.: Финансы и статистика, 2006. - 672с.
5. Котенева Е.Н., Краснослободцева Г.К., Фильчакова С.О. Управление затратами предприятия: Учебное пособие. – М.: Дашков, 2008. – 224 с.
6. Котляров С.А. Управление затратами: Учебное пособие. – СПб.: ПИТЕР, 2001. – 160 с.
7. Партин Г.О. Управління витратами підприємства: концептуальні засади, методи та інструментарій: Монографія. – К.: УБС НБУ, 2008. – 219с.
8. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
9. Положення бухгалтерського обліку 10/99

«Витрати організації», затверджене наказом Міністерства фінансів РФ від 30 грудня 1999 року №107н [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.afga.ru/?p=363>

10. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 року №87 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0391-99>

11. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», від 31.12.99 р. № 318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>

12. Сідун В.А., Пономарьова Ю.В. Економіка підприємства: Навч. пос. — К.: Центр навчальної літератури, 2003. - 436 с.

13. Турило А. М. Управління витратами підприємства: Навч. Посібник/ А. М. Турило, Ю. Б. Кравчук, А. А. Турило. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 120 с.

14. Управління витратами підприємства : навчальний посібник / Ю.С.Погорелов, Л.М.Христенко, А.А. Алєйніков, Г.А.Макухін; за ред. Г.В.Козаченко. – Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2011. – 628с.

15. Цал-Цалко Ю. С. Витрати підприємства: навч. посіб. / Ю. С. Цал-Цалко. – Житомир: ЖІТІ, 2002. – 600 с.

16. Цимбалюк Л.Г. Формування та управління витратами виробництва / Л.Г.Цимбалюк, Н.П.Скригун, Л.І.Антошкіна. – Донецьк : Юго – Восток, 2009. – 240 с.

Анотація. В статті обобщены теоретические подходы к обоснованию понятия «расходы». Проанализировано трактование понятия «расходы» в национальных и зарубежных стандартах бухгалтерского учета.

Ключевые слова: расходы, затраты, управление затратами, учет затрат, критерии отличия, бухгалтерский подход к определению понятий, понятие «расходы».

Summary. The article summarized the theoretical approaches to study the concepts of "costs." Analyzed the interpretation of the concept of "cost" in the national and international standards of accounting.

Keywords: cost, cost, cost management, cost accounting, criteria differences accounting approach to definitions of "costs".

*Рецензент д.е.н., професор ХНЕУ Пилипенко А.А.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Воловельська І.В.*

УДК 336.143

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Щербань О.Д., к.е.н., ст.викладач (ХІФ УДУФМТ)

У даній статті висвітлено проблему нестачі фінансових ресурсів в органах місцевого самоврядування, зміцнення доходної бази місцевих бюджетів за рахунок власних джерел. Проаналізовано недоліки, що виникають при плануванні доходної частини бюджету; запропоновано напрями удосконалення механізму формування доходів місцевих бюджетів. Розроблена модель програмно-цільового методу бюджетування дає можливість оцінювати ефективність використання бюджетних коштів, досягнення мети при реалізації бюджетних програм.

Ключові слова: доходи місцевих бюджетів, трансферти, система податків і зборів, органи місцевого

самоврядування, доходи населення, бюджетна політика, механізм формування доходів.

Постановка проблеми Місцеві бюджети за допомогою фінансових ресурсів активно впливають на економічні та соціальні процеси в окремих адміністративно-територіальних одиницях, створюють можливості для розв'язання загальнодержавних проблем на регіональному рівні та підвищення якості життя громадян. Для цього формування і використання фінансових ресурсів місцевими органами державної влади має визначатися на основі пріоритетів і стратегічних цілей розвитку держави. Проблема нестачі фінансових ресурсів в органах місцевого самоврядування та нестабільність їхніх доходних джерел останнім часом набула загальнодержавної уваги.

Аналіз літературних джерел Проводячи аналіз публікацій з теми «Напрями удосконалення формування доходів місцевих бюджетів» слід відмітити значне збільшення їх кількості в останні роки, що підтверджує актуальність обраної для дослідження теми. Серед авторів, що приділяли найбільшу увагу в своїх працях саме з цієї теми, відомі такі дослідники Ярошенко Ф. [1], Радіонов Ю. [3], Яценко Ю. [4], Луїна І. [5], Крисоватий А. [6], Гапонюк М. [7], Чечуліна О. [12].

Постановка задачі Метою написання даної статті є визначення напрямів удосконалення формування доходів місцевих бюджетів.

Викладення основного матеріалу Фінансове забезпечення місцевого самоврядування відповідно до європейських стандартів має досягти такого обсягу, який відповідав би повноваженням, наданим відповідним територіальним органам [1].

Згідно з нормами Бюджетного кодексу України, величина трансфертів має гарантувати надання послуг на рівних умовах в усіх адміністративно-територіальних одиницях [2; 3]. Тому, проблема зміцнення доходної бази місцевих бюджетів за рахунок власних джерел зараз набуває особливої актуальності. Її вирішення сприятиме зацікавленості місцевих органів влади в розбудові економіки на принципах самостійності та ефективності, і дозволить забезпечити необхідну відповідальність й підзвітність місцевих органів влади перед громадськістю. На вирішення цього питання, та з метою зменшення залежності місцевих бюджетів від отримання трансфертів з державного бюджету, потрібно удосконалити розподіл обсягу міжбюджетних трансфертів між державним бюджетом та місцевими бюджетами, врахувавши наступні пропозиції:

1) при обчисленні прогнозного обсягу доходів не застосовувати додаткових корегуючих коефіцієнтів, не передбачених бюджетним кодексом України, та врахувати втрати від надання податкової соціальної пільги та податкового кредиту щодо податку з доходів фізичних осіб по кожному

місцевому бюджету, що має відносини з державним бюджетом, при цьому погодити кількість отримувачів податкової соціальної пільги з відповідними органами місцевого самоврядування;

2) при розрахунку видатків на утримання органів місцевого самоврядування врахувати кількість місцевих рад;

3) при розрахунку видатків на охорону здоров'я застосувати екологічний коефіцієнт, що має врахувати збільшення видатків для регіонів із погіршеною екологією;

4) при розрахунку видатків на дошкільну освіту збільшити коефіцієнт охолодження дітей у віці від 0 до 6 років дошкільними закладами;

5) при розрахунку видатків на утримання територіальних центрів і відділень соціальної допомоги на дому враховувати загальну чисельність населення, якому надається відповідна соціальна допомога [4].

Підвищення рівня забезпеченості коштами розбудови регіональної економіки має позитивно вплинути на економічне зростання держави в цілому, що, в свою чергу, має сприяти наповненню доходної частини бюджетів усіх рівнів. Саме тому потрібне розширення переліку доходних джерел місцевих бюджетів, в тому числі шляхом перерозподілу доходів між державним та місцевими бюджетами, насамперед податку на прибуток підприємств.

При вдосконаленні системи місцевих податків і зборів, за основу необхідно взяти загальноприйнятую в світі ідеологію оподаткування: закріплювати за регіоном лише ті податки і збори, на формування податкової бази яких можуть впливати органи місцевого самоврядування і які фактично забезпечують стійкі, стабільні джерела доходів місцевих бюджетів.

Проблема зміцнення доходної бази місцевих бюджетів за рахунок власних джерел зараз набуває особливої актуальності. Її вирішення сприятиме зацікавленості місцевих органів влади в розбудові економіки на принципах самостійності та ефективності і дозволить забезпечити необхідну відповідальність й підзвітність місцевих органів влади перед громадськістю.

Оптимальним має бути поєднання пропорційної та прогресивної системи оподаткування. Переважання пропорційного оподаткування – не оптимальний шлях, воно створює нерівномірне податкове навантаження, порушує принцип нейтральності в оподаткуванні.

Прогресивне оподаткування передбачає, пряму залежність між доходами та відсотковою ставкою податку, який стягується до бюджету. На перший погляд здається, що порушується рівномірність навантаження та принцип нейтральності податку, з'являються перешкоди для отримання більшого доходу. Звичайно, прогресивна

система краще виконує фіскальні функції, прогресивна система має соціально-економічне та політичне значення як чинник зменшення нерівності доходів груп населення. Пропорційна система, хоч би якою справедливою вона не видавалась, не може забезпечити рівномірність податкового навантаження, забезпечити принцип нейтральності податку за значного діапазону доходів. У суб'єкта оподаткування після сплати податку мають залишатися кошти для споживання (відтворення) та інвестування (накопичення). Одна ставка оподаткування може для незначних доходів відбирати, наприклад, усі кошти для накопичення та ще й частину коштів, призначених для споживання, а для великих доходів ця сама ставка відбиратиме лише незначну частину коштів, призначених для інвестування. Тобто лише прогресивне оподаткування, маючи різні ставки податку для різних рівнів доходів, може забезпечити для усіх рівнів доходів відчуження тільки частини коштів, призначених для накопичення (інвестування) і таким чином забезпечити розвиток для усіх рівнів доходу [5].

Формування місцевого бюджету за доходами здійснюється відповідно до положень бюджетного кодексу на основі формульного розрахунку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України.

Обсяг доходів відповідного бюджету визначається із застосуванням індексу відносної податкоспроможності бюджету міста чи району на основі даних про фактичне виконання відповідного бюджету за три останні бюджетних періоди.

Індекс відносної податкоспроможності є коефіцієнтом, що визначає рівень податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці порівняно з аналогічним середнім показником по Україні у розрахунку на одного мешканця.

Удосконалення системи оподаткування з метою реального зниження податкового тиску на суб'єктів господарювання і скасування численних податкових пільг, які значно порушують територіальну справедливість оподаткування й руйнують економічну мотивацію органів місцевої влади щодо нарощування податкової бази, поліпшення процесів адміністрування податків, неефективне проведення якого призводить до зростання недоплат до бюджету.

У системі податків і зборів, що справляються в Україні, крім загальнодержавних і місцевих варто виділити спільні податки, що у визначених на довготривалій основі пропорціях можуть розподілятися між державним і місцевими бюджетами. До них може бути віднесений податок на прибуток підприємств [6].

На розвиток соціально-економічної сфери з місцевих бюджетів виділяється значна частина коштів, яка до того ж приносить безпосередню

вигоду розташованим на території певних адміністративних одиниць підприємствам і фізичним особам, що тут проживають, то вона є своєрідною рентою, яка сприяє зростанню їхніх доходів. Адже частина податків з доходів юридичних і фізичних осіб має залишатися у розпорядженні органів місцевого самоврядування. Оскільки частина витрат на розвиток виробничої і соціальної інфраструктур фінансується за рахунок державного бюджету, остільки до нього має надходити і частина зазначених вище податків. Практика зарахування податку з доходів громадян виключно до місцевих бюджетів, що мала місце в окремі роки є невинуватливою. В багатьох розвинутих країнах цей податок становить основу надходжень до державного бюджету. Крім того, його акумуляція виключно на місцевому рівні спричиняє значну диференціацію доходної бази регіонів внаслідок різниці в рівнях їх доходів, що загострює проблему нерівних можливостей для розвитку соціальної інфраструктури [7].

Встановлюючи податки самостійно, органи місцевого самоврядування мають можливість передбачати, на які ресурси можна розраховувати у довгостроковій перспективі та здійснювати перспективне планування соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці.

В Україні на сьогодні досить обмежений і значною мірою нерозвинутий випуск облігацій муніципальних позик. Невеликі територіальні утворення вдаватися до таких запозичень не мають можливості. Таким чином, очевидно, що в цілому Бюджетний кодекс України обмежує у правах обласні й районні в областях представницькі органи влади.

Сучасна система формування місцевих бюджетів за рахунок переважно місцевих податків і зборів в Україні не відповідає загально визначеним світовою практикою критеріям самодостатності й економічної доцільності. Місцеві податки і збори, їхні ставки не враховують реальних можливостей платників. Це негативно позначається на дотриманні принципів єдності, повноти, достовірності, гласності, прозорості бюджетного устрою України в цілому. Усе це переконує, що реорганізація системи формування місцевих бюджетів має бути спрямована насамперед на забезпечення фінансової бази місцевого самоврядування, як однієї з найважливіших умов ефективної діяльності територіальних громад та утворених ними органів місцевого самоврядування. Пріоритетним має бути наповнення сільських, селищних, міських бюджетів шляхом збільшення власних доходних джерел [5].

У процесі реформування системи оподаткування разом із прийняттям окремих законів з фінансових питань з'явилась потреба у розробленні систематизованих законодавчих актів, які б врегулювали бюджетні права органів місцевого самоврядування.

З метою збільшення надходжень коштів до бюджету та створення рівних умов конкуренції для всіх юридичних платників податків Міністерству фінансів України необхідно провести аналіз неефективних пільг, а також розробити заходи з удосконалення спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності малого підприємництва та підготувати відповідні законопроекти.

Забезпечення соціально-економічної спрямованості бюджету, зростання реальних доходів населення, включаючи зростання реальної заробітної плати і пенсій, у поєднанні з покращенням соціально-економічного розвитку регіонів – є основною характеристикою бюджетної політики.

Недоліки, які виникають при плануванні доходної частини бюджету зображено на рис. 1.

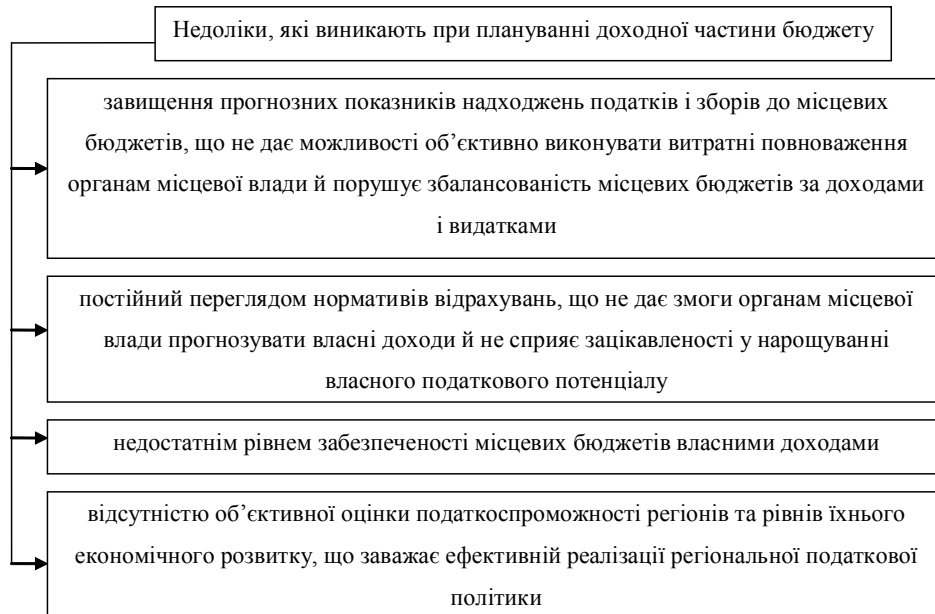

Рис. 1. Недоліки, які виникають при плануванні доходної частини бюджету

Удосконалення механізму формування доходів місцевих бюджетів неможливе без зміни підходів до організації і проведення бюджетного процесу, який полягає у запровадженні середньострокового планування доходів і переході від наявної форми утримання бюджетних установ до фінансування цільових середньострокових програм, в яких бюджетні кошти виділяються під конкретну мету.

Одним із джерел бюджетних надходжень на місцевому рівні є власність, яка знаходиться у розпорядженні місцевих органів влади, яка на сьогодні використовується недостатньо ефективно. З цією метою потрібна приватизація об'єктів комунальної власності, продаж, передача в оренду. У розпорядженні місцевих органів влади повинні залишатися тільки ті підприємства, що безпосередньо впливають на життєдіяльність громадян, враховуючи фінансові можливості бюджету.

Збільшення джерел доходів до бюджетів місцевих органів влади шляхом створення сприятливих умов для широкого розвитку підприємництва – стратегічний шлях для економічного зростання як регіонів, так і держави в цілому.

Подальше вдосконалення державної політики формування доходів місцевих бюджетів повинно базуватись на розширенні джерел бюджетних надходжень, створенні сприятливих умов для прискореного розвитку малого та середнього бізнесу, підвищенні ефективності використання комунальної власності територіальних громад.

Сучасною формою організації бюджетного процесу на сьогодні є програмно-цільовий метод, сутність застосування якого полягає в здійсненні бюджетного процесу на центральному, галузевому і регіональному рівнях відповідно до програм, які зорієнтовані на досягнення мети і кінцевого результату [7].

Моніторинг програмних показників діяльності бюджетної сфери при застосуванні програмно-цільового методу дасть можливість оцінювати ефективність використання бюджетних коштів, досягнення мети при реалізації бюджетних програм.

Для практичного застосування на рис. 2 наведено модель програмно-цільового бюджетування.

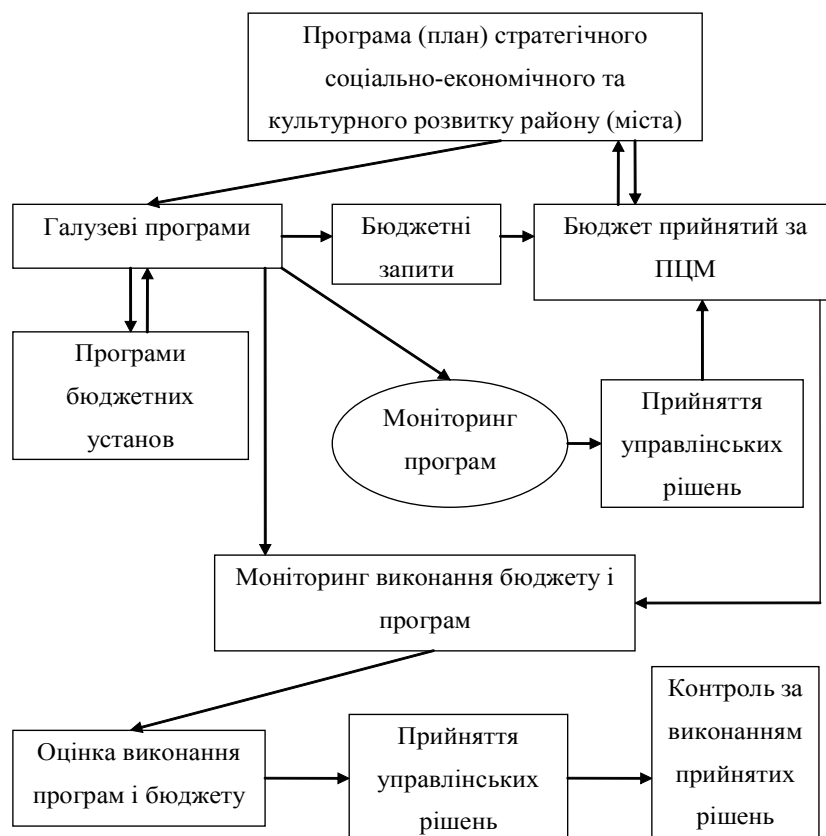

Рис. 2. Модель програмно-цільового бюджетування

Розроблена модель програмно-цільового методу бюджетування району (міста) передбачає ув'язку середньострокових програм галузей бюджетної сфери з показниками бюджетних запитів головних розпорядників бюджетних коштів і проектів місцевих бюджетів за відносними показниками фінансування та дворівневу систему моніторингу цільових програм і бюджету як на стадії їх формування, так і в ході виконання [8; 9; 10].

Важливим значенням є удосконалення механізму формування доходів бюджету в умовах ринкової економіки, вирішення якого необхідно здійснювати шляхом встановлення стабільних ставок розподілу податкових надходжень між державним та місцевими бюджетами.

Узагальнюючи ефективність чинного законодавства і його вплив на формування доходів бюджету, можна твердити про його недосконалість та неадекватність теперішнім умовам господарювання, а доходи бюджету в сучасних умовах не стали стабільними й передбачуваними як у цілому, так і в розрізі окремих джерел його надходжень. На практиці не вдалось сформувати взаємозалежний єдиний механізм формування доходів бюджету із визначеними засадами нарахування, сплати, зарахування та виконання, звітування, контролю та моніторингу доходів бюджету як цілісної системи.

Прогноз, планування, виконання, контроль і

моніторинг доходів бюджету й чинного законодавства мають відбуватися у межах єдиного механізму формування та функціонування доходів бюджету. За таких умов функціонування податкових зобов'язань, їх нарахування та мобілізація має стати основою мобілізації доходів місцевого бюджету як єдиного неподільного процесу формування доходів бюджету.

Потребує удосконалення методика визначення обсягів доходів, видатків та фінансової допомоги регіонам. Розподіл трансфертів із застосуванням формульного підходу – позитивний крок на шляху вдосконалення міжбюджетних відносин. Однак проведений аналіз свідчить, що основний недолік полягає у прийнятті суб'єктивних рішень щодо перерозподілу коштів і в недосконалості методики визначення кошика доходів територіально-адміністративних одиниць на основі індексу податкоспроможності [11; 12].

Висновки. Отже, з метою запобігання негативним наслідкам виконання доходів місцевих бюджетів необхідно:

1) здійснювати моніторинг доходів місцевих бюджетів на усіх стадіях бюджетного процесу із застосуванням аналізу, аудиту й проведення постійного контролю за справлянням податків, зборів і обов'язкових платежів та мобілізацією доходів відповідно до визначених планових показників на бюджетний рік;

2) при встановленні негативних наслідків виконання доходів місцевих бюджетів, необхідно вносити необхідні зміни до чинного законодавства з метою запобігання їх розвитку у поточному та наступних роках. Для цього треба своєчасно готувати зміни до чинного законодавства в напрямку своєчасного реагування на стан виконання (невиконання) бюджету й здійснення правового регулювання і стимулювання мобілізації податків, зборів та обов'язкових платежів, що сприятиме забезпеченню балансу бюджету і недопущенню виникнення бюджетної заборгованості;

3) своєчасно реагувати на стан виконання дохідної частини бюджету, її формування у поточному році дасть можливість підготувати ефективну, ґрунтовну базу для планування показників податків, зборів і обов'язкових платежів на наступний рік і не допустити недоліків минулих років у наступних бюджетних процесах [5].

Проводячи бюджетну політику держава повинна оптимально поєднувати інтереси суспільства, окремих територій, підприємств і громадян. Визначальним має бути збалансований розвиток приватних і державних інтересів у бюджетній політиці, оцінений через критерії економічної ефективності. Це досягається за умови реалізації принципу поєднання фіскальної достатності та соціально-економічної ефективності. За таких обставин потрібно звернути увагу на необхідність досягнення узгодженості бюджетної й податкової політики у процесі формування, використання і відтворення бюджетних коштів, розроблення бюджетної стратегії та визначення ролі і завдань доходів бюджету щодо забезпечення виконання конституційних зобов'язань у перспективі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ярошенко Ф. О. Шляхи реформування бюджетної системи України: монографія / Ф. О. Ярошенко. – К. : УДУФМТ, Зовнішня торгівля. – 2010. –

Анотація. В даній статті освітлена проблема недостатка фінансових ресурсів в органах місцевого самоуправління, укріплення доходної бази місцевих бюджетів за счет собствених источников. Проанализированы недостатки планирования доходной части бюджета; предложены направления усовершенствования механизма формирования доходов местных бюджетов. Разработанная модель программно-целевого метода бюджетирования дает возможность оценивать эффективность использования бюджетных средств, достижения цели при реализации бюджетных программ.

Ключевые слова: доходы местных бюджетов, трансферты, система налогов и сборов, органы местного самоуправления, доходы населения, бюджетная политика, механизм формирования доходов.

Summary. This paper focuses on the problem of financial resources shortage in the local government bodies and on strengthening the revenue base of local budgets by their own sources. Furthermore, the deficiencies arising in budget revenues planning were analyzed and the directions for improvement of the mechanism of local budget revenues formation were proposed. The author developed a model of program budgeting, which allows assessing the efficiency of budgetary funds and the degree of goals achievement in the process of budget programs implementation.

Keywords: local budget revenues, transfers, the system of taxes and duties, local governments, population income, fiscal policy, income formation mechanism.

*Рецензент д.е.н., доцент ХІФ УДУФМТ Дорошенко Г.О.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Якименко Н.В.*